

Değerler ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Geleneksel Tutum Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarının Aracı Etkisi

The Mediating Effect of Gender Stereotypes on the Relationship between Values and Traditional Attitudes to Gender Roles

Ezgi Kaşdarma*

Öz

Bu çalışmada Hofstede'nin Kültürel Boyutlar Kuramında tanımlanan değerler ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının aracı rolünün sınanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda "Bireysel Kültürel Değerler Ölçeği", "Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği" ve "Yetkinlik ve Sevecenlik Kalıpyargısı Ölçümü" araçları kullanılarak 271 üniversite öğrencisinin verileriyle analizler gerçekleştirilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek üzere korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Değerler ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum arasındaki ilişkide cinsiyet kalıpyargılarının aracılık rolü SPSS 24 programının Process Makro eklentisiyle incelenmiştir. Beklenildiği üzere erillik, güç mesafesi ve toplulukçuluk değerlerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumla güçlü pozitif ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. Erillik değerinin benimsenmesi arttıkça kadını yetkinlik kalıpyargısıyla tanımlama azalmıştır ve bu azalmaya bağlı olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumun benimsenmesi artmıştır. Erkeği sevecenlik kalıpyargısıyla tanımlamanın toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumun negatif yordayıcısı olması beklenirken, tam tersine erkeğin sevecen tanımlanışı arttıkça geleneksel tutumun arttığı görülmüştür. Buna göre

Abstract

The present study aims to test the mediating role of gender stereotypes in the relationship between the values defined in Hofstede's Cultural Dimensions Theory and traditional attitudes towards gender roles. For this purpose, analyzes were carried out with the data of 271 university students by using the "Individual Cultural Values Scale", "Gender Roles Attitude Scale," and "Competence and Warmth Stereotype Measurement" tools. Correlation analysis was performed to examine the relationships between the variables. The mediating role of gender stereotypes in the relationship between values and traditional attitudes towards gender roles was examined with the Process Macro plugin of the SPSS 24 program. As expected, masculinity, power distance, and collectivism values were found to show strong positive relationships with traditional attitude towards gender roles. As the adoption of the masculinity value increased, the identification of women with the competence stereotype decreased, and depending on this decrease, the adoption of the traditional attitude towards gender roles increased. While it is expected that defining men with the stereotype of warmth is a negative predictor of traditional attitudes toward gender roles, on the contrary, it has been observed that traditional attitudes increase as the

*Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Kaşdarma, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü. Kütahya-Türkiye. E-posta: ezgi.kasdarma@erzurum.edu.tr Orcid No: 0000-0002-1124-4380.

Özgün araştırma makalesi
Makale gönderim tarihi: 16 Temmuz 2022
Makale kabul tarihi : 12 Aralık 2022
1302-9916©2023 emupress

Original research article
Article submission date : 16 July 2022
Article acceptance date: 12 December 2022

erillik ve toplulukçuluk değerleri arttıkça erkeğin sevecen tanımlanışı artmıştır. Erkeğin sevecen tanımlanması arttıkça ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumun benimsenmesi artmıştır. Toplulukçuluk düzeyi yüksek olan kültürlerde sevecenlik kalıpyargısının erkeğin statüsüne katkı sağlayan bir unsur olabileceği literatürdeki bilgiler doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, kalıpyargı, yetkinlik, sevecenlik, değerler, tutum.

definition of men with warmth increases. Accordingly, as masculinity and collectivism values increased, the definition of men with warmth increased. While defining men with warmth increased, the adoption of traditional attitudes toward gender roles increased. It has been discussed in line with the information in the literature that the warmth stereotype can be an element that contributes to the status of men in cultures with a high level of collectivism.

Keywords: Gender, stereotype, competence, warmth, values, attitude.

Giriş

Tutumların temel belirleyicilerinin neler olduğu psikoloji disiplininin araştırmacıların uzun yıllardan beri ilgisini çeken bir konu olagelmıştır. Tutumlar bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenlerden oluşan çok boyutlu bir yapı olarak tanımlanır (Insko ve Schopler, 1967: 365). Bilişsel bileşen, tutum nesnesi hakkındaki düşünceleri ve inançları içerir. Tutum nesnesinden hoşlanma düzeyi ve tutum nesnesine karşı duygular, duygusal bileşeni oluşturur. Son olarak tutum nesnesine karşı davranışsal niyetler (örn., kaçınma niyeti) tutumun davranışsal bileşenine karşılık gelir. Gruplararası ilişkiler alanındaki araştırmacılarca incelenen tutum nesnesi, çeşitli sosyal grupların üyeleri olabilir. Örneğin, genel olarak kadınlara yönelik tutumlar ya da özel olarak feminist kadınlara yönelik tutumlar gibi. Bunun yanı sıra, gruplararası ilişkilere dair genel tutumlar da inceleme konusu olabilmektedir (örn., cinsiyetçi tutumlar, ırkçı tutumlar).

Anaakım sosyal psikolojide gruplararası ilişkiler kapsamında incelenen tutumların temel belirleyicilerinden birisi, "kalıpyargılar" olarak kabul edilir (Schneider, 2004: 9). Örneğin, pis, cömert, sevecen gibi olumlu ya da olumsuz nitelikteki özellikler dış grupların üyelerine karşı benimsenen kalıpyargıların içerikleri olabilir. Sosyal biliş yaklaşımının hâkim olduğu anaakım sosyal psikolojide kalıpyargılar, "sosyal şemalar" olarak kavramsallaştırılır (Augoustinos ve Walker, 1998: 631). Bu açıdan kalıpyargılar, sosyal dünyayı anlamlandırmamızı kolaylaştıran, yaşamın erken dönemlerinde edinilen ve yaşam boyu zihnimizde -genellikle- kalıcı olan yapılardır. Anaakım sosyal psikolojide kalıpyargıların sosyal belirleyicilerinin göz önünde bulundurulmaksızın "zihindeki sabit öznel yapılar" olarak tanımlanışı, bazı araştırmacılarca eleştirilmektedir (Augoustinos, Walker ve Donaghue, 2014: 173; Dion, 2003: 524; Joffe ve Staerklé, 2007: 402). Söz konusu araştırmacılar tarafından kalıpyargıların ve tutumların "değerler" gibi kültürel belirleyicilerinin göz önünde bulundurulmadığına dikkat çekilmektedir. Bireysel değerler, içinde bulunulan kültürün ve bu kültürün şekillendirdiği aile gibi sosyal yapıların bir ürünüdür. Değerler, hem kültür genelinde hem de birey özelinde benimsenen kalıcı özelliklerdir (Hofstede, 2001: 41; Schwartz ve Sagie, 2000: 484). Psikoloji alanında sıklıkla incelenen değer kuramlarından birisi Schwartz'ın Değerler Kuramıdır (Kaasa, 2021: 340). Kurama göre tüm kültürlerdeki bireylerin sahip olduğu dört temel değer boyutu ve bu boyutların alt boyutları vardır. Kuramda tanımlanan temel değer boyutları şöyledir: Yeniliğe açıklık, öz-aşkınlık, öz-genişletim, muhafazakârlık. Yeni deneyimlere, keşfetmeye ve heyecan arayışına değer vermek yeniliğe açıklık değer boyutunun temel özellikleri iken, bu değer boyutunun zıddı özelliklerle tanımlanan muhafazakârlık boyutunda ulusal ve kişisel güvenliğe önem verme, geleneklere bağlılığa değer verme söz konusudur. Tüm

insanlığın iyiliğinin ve yakın olunan diğerlerinin refahının gözetilmesine değer vermek öz-aşkınlığın temel özellikleridir. Öz-aşkınlık boyutunun zıddı olan öz-genişletim değer boyutunda güç elde etmeye, bireysel ihtiyaçların karşılanmasına ve başarıya önem verilir (Schwartz, 1992: 45). Kültürün etkisiyle şekil alan bireysel değerlerin sosyal grupların üyelerine ilişkin benimsenen kalıpyargılar ve çeşitli tutumlar üzerinde güçlü bir etkisi beklenmektedir (Hofstede, 2001: 14; Kuntz, Davidov, Schwartz ve Schmidt, 2015: 120).

Alandaki öneriler göz önünde bulundurularak bu çalışmada, ülkemizdeki bireylerce benimsenen değerler ile cinsiyetçi tutumlar arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının aracı bir rol üstlendiği beklentisi sıranmıştır. Daha açık bir ifadeyle, bireylerin sahip olduğu değerlerin hem toplumsal cinsiyet kalıpyargılarıyla hem de cinsiyetçi tutumlar ile ilişkili olacağı önerilmiştir. Değerlerin cinsiyetçi tutumlar üzerindeki etkisi toplumsal cinsiyet kalıpyargıları üzerinden açığa çıkacaktır.

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile cinsiyetçi tutumlar arasındaki ilişkiler

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları kadınları ve erkekleri tanımlamada kullanılan özelliklere verilen genel bir isimdir ve bu özellikler toplumun genelinde paylaşılır (Brannon, 2011: 46). Kadınlara ve erkeklere yönelik kalıpyargılar ile bu kalıpyargıların içeriklerinin neler olduğu 1960'lardan günümüze dek incelenmektedir. Örneğin, Rosenkrantz, Vogel, Bee, Broverman ve Broverman (1968: 289)'ın gerçekleştirdiği çalışmada, kadınsı ve erkeksi olarak adlandırılan özelliklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada incelenen toplam 122 sıfattan 113'ünün kadınlar ve erkekler tarafından ortak bir şekilde, kadınsı ya da erkeksi olarak farklılaştırıldığı bulgulanmıştır. Erkeksi özelliklere örnek olarak; agresif, bağımsız, rekabetçi, mantıklı verilebilir. Nazik, konuşkan, sakin, anlayışlı gibi özellikler; kadınsı özelliklerdir. Kadınların erkeksi özelliklere kıyasla kadınsı özellikleri; erkeklerinse kadınsı özelliklere kıyasla erkeksi özellikleri, kendilerini ve hemcinslerini tanımlamada daha yüksek düzeyde kullandıkları bulgulanmıştır. Broverman, Vogel, Broverman, Clarkson ve Rosenkrantz (1972: 67) tarafından gerçekleştirilen benzer bir diğer çalışmada da incelenen pek çok özelliğin kadınlar ve erkekler tarafından ortak bir şekilde kadınsı ya da erkeksi olarak farklılaştırıldığı bulunmuştur. Araştırmacılar tarafından kadınlarla ilişkilendirilen özellikler, sevecenlik olarak nitelendirilirken; erkeklerle ilişkilendirilen özellikler, yetkinlik olarak adlandırılmıştır. Bir başka çalışmada erkeklerin kadınlara kıyasla kendilerine erkeksi özellikleri, kadınlarınsa erkeklere kıyasla kendilerine kadınsı özellikleri daha yüksek düzeyde affettiği gözlenmiştir (Spence, Helmreich ve Stapp, 1975: 34).

Farklı sosyal grupların ve bu grupların üyelerinin değerlendirilmesi sırasında başvurulan kalıpyargı boyutlarının tanımlandığı güncel bir

model, Kalıpyargı İçeriği Modelidir (KİM). KİM kapsamında bu kalıpyargılar, yetkinlik (competence) ve sevecenlik (warmth) olarak adlandırılmaktadır (Fiske, Xu, Cuddy ve Glick, 1999: 481). Yetkinlik, kişiye yüksek bir sosyal statü sağlayan becerilere sahip olma kapasitesidir. Sevecenlik ise başkalarına zarar vermeme ve olumlu duygusal ilişkiler kurabilme becerisidir. KİM'in literatüre kazandırılmasından yıllar öncesinde, Broverman ve arkadaşları (1972: 67) tarafından kadınlara atfedilen özellikler sevecenlik, erkeklere atfedilen özellikler yetkinlik olarak adlandırılmıştır. KİM kapsamında tanımlanan sevecenlik ve yetkinlik içerikleri, Broverman ve arkadaşları (1972)'nin çalışmasındaki içeriklerle benzerlik göstermektedir. Ancak KİM kapsamında tanımlanan yetkinlik kalıpyargı boyutu yalnızca erkekleri tanımlamada kullanılmaz. Avantajlı statüdeki tüm grupların yetkinlikle yüksek düzeyde ilintilendirilmesi beklenir. Benzer şekilde, hem kadınlar hem de dezavantajlı statüdeki diğer bazı gruplar sevecenlik kalıpyargısıyla yüksek düzeyde tanımlanır. Üstelik farklı sosyal gruplar, yetkinliğin ve sevecenliğin düşük ya da yüksek algılanışı bakımından dört kümeden birisinde yer alabilir: Düşük yetkinlik/düşük sevecenlik, yüksek yetkinlik/yüksek sevecenlik, düşük yetkinlik/yüksek sevecenlik, yüksek yetkinlik/düşük sevecenlik. Pek çok sosyal gruba ilişkin kalıpyargısal algılarda, tamamlayıcılık etkisi olacağı önerilmektedir. Söz konusu etkiye göre bir grubun sevecenliği (ya da yetkinliği) yüksek düzeyde algılanırken, diğer boyuta ilişkin algı düşük düzeyde olacaktır. Değerlendirmeler sırasında grupların birbirleriyle kıyaslanması nedeniyle tamamlayıcılık etkisinin ortaya çıktığı iddia edilmektedir (Fiske, Cuddy, Glick ve Xu, 2002: 894). Modelin önerileriyle tutarlı biçimde, farklı sosyal grupların kalıpyargılarla değerlendirilmesi sırasında çoğunlukla tamamlayıcılık etkisinin açığa çıktığı görülmektedir (bknz. Kervyn, Yzerbyt ve Judd, 2010: 170).

Modelde kadınların yüksek sevecenlik/düşük yetkinlik, erkeklerinse düşük sevecenlik/yüksek yetkinlik boyutunda yer alacağı önerilmektedir. KİM kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarda söz konusu öneriler doğrulanmıştır. Tipik bir erkek sevecenlikle kıyaslandığında yetkinlikle daha yüksek düzeyde tanımlanırken; tipik bir kadın yetkinliğe kıyasla sevecenlikle daha yüksek düzeyde tanımlanmaktadır (Cuddy ve diğerleri, 2009: 21; Eckes, 2002: 104; Fiske ve ark., 2002: 893). Bir başka çalışmada kadınların ve erkeklerin kendilerine affettiği kalıpyargılar incelenmiştir (Abele, 2003: 770). Kadınlar yetkinlik kalıpyargısına kıyasla sevecenliği kendileri için daha uygun olarak değerlendirirken, erkekler sevecenlik ile kıyaslandığında yetkinliği kendilerine daha yüksek düzeyde affetmiştir. Diğer bazı çalışmalarda farklı kadın gruplarına yönelik kalıpyargısal algılar incelenmiştir. Feminist kadın, iş kadını, yönetici kadın gibi geleneksel roller ile uyumsuz bazı kadın gruplarına sevecenliğe kıyasla yetkinlik

daha yüksek düzeyde atfedilirken; ev hanımı, anne gibi geleneksel cinsiyet rolleriyle uyumlu diğer bazı kadın gruplarına yetkinliğe kıyasla sevecenlik daha fazla atfedilmektedir (Aktan ve Bilim, 2016: 170; DeWall, Altermatt ve Thompson, 2005: 401; Eckes, 2002: 108; Odenweller ve Rittenour, 2017: 64).

Sonuçta, geçmişten günümüze dek toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürüp gitmesi, erkeklerin lehine ve kadınların aleyhine olan kalıpyargıların hem erkekler hem de kadınlar tarafından kabul görülmesiyle ilişkili gözükmektedir. Dolayısıyla kadına ve erkeğe yönelik geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının bir toplumdaki bireylerce yüksek düzeyde benimsenmesi, bu toplumdaki cinsiyetçi tutumların yüksek olması beklentisini doğuracaktır. Nitekim alandaki çalışmalar göstermektedir ki kadınlara ve erkeklere yönelik geleneksel cinsiyet kalıpyargılarını benimseme ile eşitlikçi cinsiyet tutumlarına sahip olma arasında negatif yönde (cinsiyetçi tutumlarla pozitif yönde) bir ilişki söz konusudur (Ashmore, Del Boca ve Bilder, 1995: 778; Eagly ve Mladinic, 1989: 548; Rudman, Greenwald ve McGhee, 2001: 1168; Spence ve ark., 1975: 34). Söz konusu bu çalışmalarda, "geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının" benimsenmesi ile geleneksel cinsiyet rollerinin benimsenmesinin ölçümlendiği "kadına yönelik tutumlar" arasındaki ilişkiler incelenmiştir ve de geleneksel cinsiyet kalıpyargıları ile cinsiyet rollerinin benimsenmesi arasında pozitif ilişkiler elde edilmiştir (Ashmore ve ark., 1995: 778; Eagly ve Mladinic, 1989: 553; Rudman ve ark., 2001: 1168; Spence ve ark., 1975: 34).

Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına dayalı düşünme biçiminin tutumları etkilediğini doğrudan ortaya koyan bulgular deneysel desenli çalışmalara dayanmaktadır. İlgili çalışmalarda, katılımcılara sunulan çeşitli kadın hedeflere yönelik kalıpyargılar ve/veya bu kadınlara ilişkin tutumların olumluluk düzeyi incelenmiştir. Çalışmaların tümündeki temel öneri, geleneksel rollerle uyumlu olmayan kadınların sevecenliğinin düşük algılanacağı ve bu algıya bağlı olarak ilgili hedef kadınlara yönelik tutumların olumluluk düzeyinin düşük olacağı şeklindedir. Bu çalışmaların birisinde çalışan anneler geleneksel olmayan kadın rolüne uygun bir kadın hedef olarak belirlenirken, çalışmayan anneler geleneksel kadın rolüne uygun hedef olarak belirlenmiştir (Brescoll ve Uhlmann, 2005: 437). Beklenildiği üzere çalışan anneler çalışmayan annelere kıyasla daha düşük sevecenlikte ve daha yüksek yetkinlikte değerlendirilmiştir, çalışan annelerden hoşlanma düzeyi daha düşük düzeyde elde edilmiştir. Benzer desenli bir diğer çalışmada, annenin çalışma durumu ile iyi bir ebeveyn olarak değerlendirilmesi arasındaki ilişkide annenin sevecen tanımlanışının aracı etkisi incelenmiştir (Okimoto ve Heilman, 2012: 708). Çalışmanın sonucunda beklentilerle uyumlu olarak annenin çalışıyor olmasının anneye yönelik sevecenlik algısı üzerinde negatif yordayıcı etkisi

olduğu ve sevecenlik algısındaki azalmaya bağlı olarak anneyi iyi bir ebeveyn olarak değerlendirme düzeyinin azaldığı görülmüştür. Heilman ve Okimoto, (2007: 84) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada, kadın yöneticiler geleneksel rolleri ihlal eden –sevecenliği düşük– kadın hedef olarak belirlenmiştir. Erkek yöneticilerin hedef olarak sunulduğu katılımcılarla kıyaslandığında kadın yöneticilerin değerlendirme hedefi olarak sunulduğu katılımcılar hedefi daha az hoşlanılır olarak değerlendirmiştir. Ancak kadın hedefin sevecen oluşunun vurgulandığı koşulda hedeften hoşlanma düzeyinin erkek yöneticilerin değerlendirildiği koşuldan daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Değerlerin toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ve cinsiyetçi tutumlarla ilişkisi

Sosyal gruplara yönelik tutumlar yalnızca kalıpyargılardan etkilenmemektedir. Kalıpyargılar da dâhil olmak üzere sosyal gruplar hakkındaki tüm inançlarımız, kültürel değerlerimiz ve normlarımız tarafından şekillendirilmektedir. Bu açıdan kültürel değerleri ve normları kapsayan “sembolik inançların” sosyal gruplara yönelik öznel inançlar üzerinde kalıpyargılardan daha güçlü bir etki göstermesi beklenecektir (Esses, Haddock ve Zanna, 1993: 146; Platow, Van Rooy, Augoustinos, Spears, Bar Tal ve Grace, 2019: 19). Nitekim dış gruba yönelik tutumlar üzerindeki yordayıcıların incelendiği çalışmalar gözden geçirildiğinde, dış grup üyelerini olumsuz kalıpyargılarla değerlendirmedeki artışla kıyaslandığında iç grubun kültürel değerlerinin ve normlarının bu dış grup tarafından tehdit edildiği algısındaki artışın ilgili dış gruba yönelik olumsuz tutumlar üzerinde daha güçlü bir yordayıcı olduğu görülmektedir (Haddock ve Zanna, 1999: 81; Haddock, Zanna ve Esses, 1993: 1110; Haddock, Zanna ve Esses, 1994: 91). İlgili bulgular, bireylerin benimsedikleri kalıpyargılarla kıyaslandığında değerlerinin sahip oldukları tutumlar üzerinde daha belirleyici olduğunu işaret etmektedir. Öte yandan, değerlerin kalıpyargılarla ve tutumlarla ilişkisinin doğrudan incelendiği çalışmalar sınırlı sayıdadır. Heaven ve Oxman (1999: 115) tarafından gerçekleştirilmiş bir çalışmada, sosyal eşitlik değerine önem verme arttıkça eşcinsel erkeklere yönelik olumsuz nitelikteki kalıpyargıların azaldığı bulunmuştur. Amerika'daki beyaz bireylerle gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise siyahi bireylere karşı pozitif ayrımcılığı onaylayıcı tutumun yordayıcıları olarak katılımcıların muhafazakârlık düzeyi, kalıpyargıları ve değerleri incelenmiştir (Reyna, Henry, Korfmacher ve Tucker, 2006: 116). Çalışmanın sonucunda hem eğitim seviyesi yüksek hem de düşük olan katılımcılarda muhafazakârlık ile pozitif ayrımcılığı onaylama arasındaki negatif yönlü ilişkide sorumsuzluk kalıpyargısının ve iş etiği değerinin aracı rolü saptanmıştır. Buna göre muhafazakârlık

artıkça siyahi bireyleri sorumsuz değerlendirme artmaktadır. Ayrıca iş yaşamında disiplinli olmaya ve çalışkanlığa değer verme anlamına gelen iş etiği değeri muhafazakârlığa bağlı olarak artmaktadır. Sorumluluk kalıpyargısı ve iş etiği değerindeki artışla birlikte siyahi bireylere pozitif ayrımcılığı onaylama azalmaktadır. Almanya'da yürütülmüş güncel bir çalışmada, değerler ve tutumlar arasındaki ilişkide kalıpyargıların aracı etkisi sınırlanmıştır (Wölfer ve Foroutan, 2022: 47). Çalışmanın sonucunda sosyal eşitliğe değer verme artıkça İslam karşıtı tutumların azaldığı bulunmuştur ve bu ilişkide Müslümanlara karşı olumsuz kalıpyargılardaki azalma aracı bir etki göstermiştir.

Değerlerin hem kültürel hem de bireysel açıdan incelenmesine olanak tanıyan ve psikoloji alanında en fazla çalışılan değer kuramlarından birisi Hofstede'nin Kültürel Boyutlar Kuramıdır. Kuramda Hofstede (1983: 50) tarafından dört temel değer boyutu tanımlanmıştır. Bu değer boyutları iki kutuplu bir yapıdadır ve kişiler/toplumlar iki uçtan birisine daha yakın olarak konumlanabilir. İlgili boyutlar şu şekildedir: Bireycilik (karşıtı toplulukçuluk), Erillik (karşıtı dişillik), -Yüksek- Güç mesafesi (karşıtı düşük güç mesafesi), -Yüksek-Belirsizlikten kaçınma (karşıtı düşük belirsizlikten kaçınma). Kuramın geliştirilmesini izleyen yıllarda Hofstede (2001: 351) beşinci bir değer boyutu daha tanımlamıştır: Uzun erimlilik (karşıtı kısa erimlilik).

Hofstede (1983: 50) tarafından tanımlanan değer boyutlarından bireycilik, bir toplumdaki bireylerin kendilerini diğerlerinden bağımsız ve özerk bir birey olarak görme derecesini ifade ederken, ait olunan grupların bir parçası olarak kişinin kendisini ifade etme derecesi bireyciliğin karşıtı olan toplulukçuluğu ifade eder. Toplulukçu kültürlerdeki bireyler ait oldukları gruplara karşı yüksek duygusal bağlılık hissederler, kişisel kararları yerine grup kararını öncelerler ve grup kurallarına yüksek düzeyde önem verirler. Bir toplumda mantık, rekabet, güç, başarı gibi "erkeksi" özelliklere değer verilmesi o toplumun erillik boyutunun yüksek olduğunu göstermektedir. Öte yandan, kişiler arası ilişkilere ve uyuma önem veren toplumların dişillik yüksektir. Erillik yüksek olan toplumlarda geleneksel cinsiyet rollerine bağlılık görülmektedir. Yüksek güç mesafesine sahip olan toplumlar otoritenin kurallarını gözetken ve hiyerarşik ilişkilere önem veren toplumlarken, düşük güç mesafesine sahip toplumlarda kişiler arası ve gruplararası eşitliğe önem verilmektedir. Belirsiz ve öngörülemez durumlara karşı yüksek düzeyde hoşnutsuzluk gösteren toplumların belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksek iken, bu tür durumlara karşı tolerans düzeyi yüksek olan toplumların belirsizlikten kaçınma düzeyi düşüktür (Hofstede, 1983: 60). Son olarak uzun erimli toplumlar gelecek odaklı, yeniliğe ve değişime açık olan toplumlardır. Kısa erimli toplumlarda ise yeniliğe açıklık düşüktür ve geleneksel uygulamalara bağlılık söz konusudur (Hofstede, 2001: 359). Farklı çalışmaların

bulgularının analiz edildiği bir rapora göre Türkiye, toplulukçuluğu, güç mesafesi, dişillik ve belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksek bir toplum iken, uzun ve kısa erimliliğin ortasında yer alan bir ülkedir (Insights, 2018).

Alanyazın incelendiğinde, geleneksel cinsiyet kalıpyargılarıyla ve cinsiyetçi tutumlarla ilişkisi en fazla incelenen değerler, Hofstede'nin kuramı kapsamında tanımlanan değerlerdir. İlgili çalışmalar gözden geçirildiğinde erillik, güç mesafesi, toplulukçuluğu, belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksek ve uzun erimliliği düşük olan toplumlarda geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının ve geleneksel tutumların benimsenme düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Geleneksel cinsiyet rollerini benimsemenin yordayıcılarının incelendiği bu çalışmaların birisinde erillik, güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma ve uzun erimlilik değerleri incelenmiştir (Lee, Hu ve Li, 2020: 346). Beklenildiği üzere erillikteki artış, belirsizlikten kaçınmadaki artış ve uzun erimlilikteki azalma geleneksel cinsiyet rollerini benimsemedeki artışın güçlü birer yordayıcıları olarak elde edilmiştir. Bir başka çalışmada, eşitlikçi cinsiyet rollerini benimseme ile toplulukçuluk ve erillik arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Fakher, 2018: 88). Eşitlikçi tutum ile toplulukçuluk ve erillik negatif ilişkili bulunmuştur. Binder (2019: 1187) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada yalnızca bireycilik/toplulukçuluk boyutunun çeşitli değişkenlerle ilişkisine odaklanılmıştır. Ekonomik refahı yüksek ülkelerde bireycilik ile eşitlikçi cinsiyet tutumlarının pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Bir diğer çalışmada yalnızca güç mesafesi değişkenine odaklanılmıştır. İlgili çalışmada, güç mesafesi yüksek ülkelerin düşük olanlara kıyasla geleneksel cinsiyet kalıpyargılarını daha yüksek düzeyde benimsediği sonucuna ulaşılmıştır (Désert ve Leyens, 2006: 309). Korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin toplulukçuluk, erillik, güç mesafesi ve belirsizlikten kaçınma ile ilişkilerinin incelendiği bir çalışmada toplulukçuluktaki ve güç mesafesindeki artış korumacı ve düşmanca cinsiyetçilikle pozitif ilişkili bulunmuştur (Moya, Poeschl, Glick, Páez ve Sedano, 2005: 157). Parboteeah, Hoegl ve Cullen (2008: 908) tarafından gerçekleştirilmiş çalışmada ABD'ndeki yöneticilerin geleneksel cinsiyet rollerini benimseme düzeylerinin çeşitli yordayıcıları incelenmiştir. Hofstede'nin değer boyutlarından belirsizlikten kaçınma, erillik ve güç mesafesi değişkenlerine yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda beklenildiği üzere her üç değerdeki artışın geleneksel cinsiyet rollerini benimsemenin güçlü yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Farklı ülkelerdeki katılımcılarla gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ulusal olimpiyat komitelerinde bulunan kadın sayısı ile Hofstede tarafından tanımlanan beş değer arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Ahn ve Cunningham, 2017: 865). Kadın üye sayısındaki artışın güç mesafesi, erillik ve belirsizlikten kaçınma ile

negatif yönde ilişkili olduğu görülür iken, bireycilikle pozitif ilişkili bulunmuştur.

Çalışmanın amacı

Mevcut çalışmanın amacı, Hofstede'nin değer boyutları ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının benimsenme düzeyinin aracı rolünün incelenmesidir. Sosyal psikoloji alanındaki araştırmacılara göre kişinin benimsediği değerler, sahip olduğu kalıpyargıların ve tutumların temel belirleyicilerinden birisidir (Augoustinos ve ark., 2014: 173; Dion, 2003: 524). Bu nedenle çalışma modelindeki değişkenlerden kalıpyargıların ve tutumların temel yordayıcısının değerler olacağı önerilmiştir. Anaakım sosyal psikoloji çerçevesinden bakıldığında, tutumların temel yordayıcılarından bir diğerinin kalıpyargılar olması beklenildiğinden (Schneider, 2004: 9), değerler ile tutumlar arasındaki ilişkide kalıpyargıların aracı rolü sınanmıştır. Alandaki bilgilerden hareketle, kadının sevecen ve erkeğin yetkin tanımlanışındaki artışın yanı sıra kadının yetkin ve erkeğin sevecen tanımlanışındaki azalma geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının benimsenme düzeyindeki artışı işaret etmektedir. Geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının benimsenmesi arttıkça, cinsiyetçi tutumların benimsenmesi artmaktadır. Benimsenen kalıpyargıların ve tutumların güçlü bir belirleyicisi olarak değerler karşımıza çıkmaktadır. Alanyazında değerlerin cinsiyet kalıpyargılarıyla ve cinsiyetçi tutumlarla ilişkisinin ayrı ayrı incelendiği çalışmalar olmakla birlikte, değerler ile cinsiyetçi tutumlar arasındaki ilişkide cinsiyet kalıpyargılarının aracı rolünün incelendiği çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu ilişkilerin incelenmesi amacı doğrultusunda önerilen hipotezler (H) ve araştırma sorusu (A.S.) şöyledir:

H.1. Toplulukçuluk değerinin benimsemesi ile geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının ve cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumun benimsenmesi arasında pozitif bir ilişki mevcuttur.

H.2. Güç mesafesi değerinin benimsemesi ile geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının ve cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumun benimsenmesi arasında pozitif bir ilişki mevcuttur.

H.3. Erillik değerinin benimsemesi ile geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının ve cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumun benimsenmesi arasında pozitif bir ilişki mevcuttur.

H.4. Belirsizlikten kaçınma değerinin benimsemesi ile geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının ve cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumun benimsenmesi arasında pozitif bir ilişki mevcuttur.

H.5. Uzun erimlilik değerinin benimsemesi ile geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının ve cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumun benimsenmesi arasında negatif bir ilişki mevcuttur.

A.S. Değerler ile cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum arasındaki ilişkide geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının aracı etkisi mevcut mudur?

Yöntem

Veri toplama aşamasının öncesinde çalışmada kullanılacak ölçüm araçlarının izinleri alınmış ve ardından, Erzurum Teknik Üniversitesinin Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan veri toplamak için gerekli izinler alınmıştır (Etik kurul belge numarası: 2200016138). Çalışmanın verileri 2022'nin Mayıs ayında ücretsiz ve çevrimiçi bir anket uygulaması olan "Google Formlar" aracılığıyla toplanmıştır. Çalışmada katılımcıların kimlik bilgilerine ilişkin herhangi bir veri toplanmamıştır. Çalışmaya katılım gönüllük esasına dayalı olmuştur. Katılımcılara öncelikle bilgilendirilmiş onam formu sunularak bilgilerinin gizli tutulacağı ve istedikleri zaman çalışmayı bırakabilecekleri belirtilmiştir. Ardından katılımcılara ölçüm araçları sunulmuştur.

Katılımcılar

Katılımcı sayısını belirlemek üzere G*Power isimli program üzerinden örneklem çalışmanın sayısı hesaplama analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucu, minimum 74 katılımcıyla gerçekleştirilebileceğini göstermiştir. Çalışmanın örneklemini Türkiye'nin farklı bölgelerinde öğrenim gören 271 (195 kadın, 76 erkek) üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Katılımcıların öğrenim gördüğü bölgeler şu şekildedir: %59'u (n= 160) Doğu Anadolu, %16'sı İç Anadolu (n= 44), %8'i Güneydoğu (n= 21), %7'si Ege (n= 19), %5'i Marmara (n= 13), %4'ü Karadeniz (n= 11), %1'i (n= 3) Akdeniz Bölgesi. Yaş aralığı 18-38 olan katılımcıların yaş ortalaması 21.52'dir (SS= 2.20). Veriler, ulaşılabildiğine örnekleme (availability sampling) tekniğiyle toplanmıştır.

Veri toplama araçları

Demografik Bilgi Formu. Bu formda katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim görülen üniversite gibi demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Bireysel Kültürel Değerler Ölçeği. Hofstede'nin tanımladığı değer boyutlarını bireysel düzeyde ölçmeyi amaçlayan ölçüm aracı Yoo, Donthu ve Lenartowicz (2011: 200) tarafından geliştirilmiştir. Ölçüm aracı Türkçe'ye Saylık (2019: 1871) tarafından uyarlanmıştır. 26 maddeden oluşan ölçekte 5 alt boyut yer alır: Güç mesafesi, uzun erimlilik, belirsizlikten kaçınma, toplulukçuluk ve erillik. Alt ölçeklerden alınan yüksek puan, ilgili değere olan inancın yüksekliğini göstermektedir. Ölçüm aracındaki maddeler, 5'li skala üzerinden değerlendirilmektedir (1: Hiç katılmıyorum, 5: Tamamen katılıyorum). Mevcut çalışmada alt boyutların ve tüm ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayılarının iyi düzeyde olduğu görülmüştür: Güç mesafesi (a = .70), belirsizlikten kaçınma (a = .72), toplulukçuluk (a = .82), uzun erimlilik (a = .61), erillik (a = .80), toplam ölçek (a = .80).

Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği. Bireylerin cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ölçmeyi amaçlayan ölçüm aracı Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011: 412) tarafından geliştirilmiştir. 38 maddeden oluşan ölçekte cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi ve geleneksel tutum ifadeleri yer alır. Ölçekten alınan yüksek puan, katılımcıların geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduğunu işaret etmektedir. Ölçüm aracındaki maddeler, 5'li skala üzerinden değerlendirilmektedir (1: Kesinlikle katılmıyorum, 5: Tamamen katılıyorum). Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı yüksek düzeydedir ($\alpha = .94$).

Yetkinlik ve Sevecenlik Kalıpyargısı Ölçümü. Kadınlara ve erkeklere yönelik yetkinlik ve sevecenlik kalıpyargılarını ölçmek amacıyla Fiske ve arkadaşları (2002: 882) tarafından kullanılan sıfatlar Türkçe'ye çevrilmiştir. Yetkin, özgüvenli, bağımsız, rekabetçi ve zeki sıfatları yetkinlik kalıpyargı boyutundaki sıfatlar iken; sevecen, iyi huylu, samimi ve hoşgörülü sıfatları sevecenlik kalıpyargı boyutundaki sıfatlardır. Katılımcılar kadınların ve erkeklerin her bir özelliğe ne düzeyde sahip olduğuna ilişkin görüşlerini 6'lı skala üzerinden belirtmiştir (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 6: Kesinlikle Katılıyorum) (bknz. Aktan ve Bilim, 2016: 156). Ölçeklerden alınan yüksek puan, katılımcıların ilgili kalıpyargı açısından erkeği (veya kadını) yüksek düzeyde değerlendirdiğini göstermektedir. Alandaki bulgulardan hareketle, kadını sevecen ve erkeği yetkin tanımlamadaki artış ile kadını yetkin ve erkeği sevecen tanımlamadaki azalma geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının benimsenmesi olarak kabul edilmiştir. Kadınlara ve erkeklere yönelik kalıpyargıların Cronbach alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmış ve iyi düzeyde bulunmuştur: Kadın/yetkinlik ($\alpha = .73$), kadın/sevecenlik ($\alpha = .85$), erkek/yetkinlik ($\alpha = .65$), erkek/sevecenlik ($\alpha = .92$).

Veri analizi

Değişkenler arasındaki ilişkiler, Pearson Momentler Çarpımı korelasyon analizi ile test edilmiştir. Değerler ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum arasındaki ilişkide cinsiyet kalıpyargılarının aracılık rolünün olup olmadığı SPSS 24 programının Process Makro eklentisi kullanılarak incelenmiştir (Hayes, 2018: 28).

Tanımlayıcı istatistikler

Değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma, en küçük ve en yüksek değer bilgileri Tablo 1'de verilmiştir. Türkiye'de toplulukçuluk, güç mesafesi, dişillik ve belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksektir. Ayrıca Türkiye, uzun ve kısa erimliliğin ortasında yer alan bir ülkedir. İlgili bilgiler doğrultusunda çalışmada elde edilen değerlerin ortalamaları ile değerlerden alınabilecek ortanca değer (2.50) arasındaki farklılaşma Tek örneklemlili t-testi ile incelenmiştir. Tek örneklemlili t testi sonucunda, örneklemden elde edilen toplulukçuluk puanı ile ortanca puan arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir, $t(270) = 18.67$, $p < .001$.

Örneklemin ortalaması (Ort. = 3.53), 2.50 değerinden daha yüksektir. Örneklemin belirsizlikten kaçınma düzeyi (Ort. = 4.28) ortanca değerden anlamlı biçimde daha yüksektir, $t(270) = 47.36$, $p < .001$. Örneklemin uzun erimlilik değeri ortalaması (Ort. = 4.33) da ortanca değerden daha yüksektir, $t(270) = 60.42$, $p < .001$. Örneklemin güç mesafesi düzeyi (Ort. = 2.07) ortanca değerden daha düşüktür, $t(270) = -8.80$, $p < .001$. Son olarak örneklemin erillik değerinden aldığı puan (Ort= 2.60) ile ortanca değer arasında anlamlı bir farklılaşma elde edilmemiştir, $t(270) = 1.54$, $p = .13$. Çalışmanın bulguları, Türkiye'deki toplulukçuluk ve belirsizlikten kaçınma düzeyinin yüksek olduğuna ilişkin alandaki bulguları desteklemektedir. Yine mevcut çalışmada elde edilen uzun erimlilik düzeyinin ortanca değerden farklılaşmamış olması, Türkiye'deki uzun erimliliğin orta düzeyde olduğuna ilişkin alandaki bilgileri destekleyici niteliktedir. Türkiye'de güç mesafesinin ve dişillik yüksek olduğu bilgisinden hareketle, bu çalışmada beklenilmeyen bir biçimde örneklemin güç mesafesi ortalamasının ortanca değerden daha düşük olduğu ve erillik ortalamasının ise ortanca değerden farklılaşmadığı saptanmıştır.

Çalışmadaki değişkenler arasındaki korelasyonlara Tablo 2'de yer verilmiştir. Beklenildiği üzere toplulukçuluk değeri ile geleneksel cinsiyet rollerinin benimsenmesi pozitif yönde anlamlı olarak ilişkilidir, $r(270) = .19$, $p < .001$. Öte yandan beklenilmeyen bir bulgu olarak erkeği sevecen tanımlama ile toplulukçuluk değeri pozitif yönde ilişkili bulunmuştur, $r(270) = .12$, $p < .05$. Toplulukçuluk değeri ile kadına ve erkeğe yönelik diğer kalıpyargılar arasında anlamlı bir ilişki elde edilmemiştir. İlgili bulgular doğrultusunda birinci hipotez (H.1) kısmen desteklenmiştir.

Tablo 1. Değişkenlerin Ortalamaları, Standart Sapmaları, Alınan En Düşük ve En Yüksek Değerler

Tüm örneklem (N = 271)	Ort.	SS	En düşük	En yüksek
Güç mesafesi	2.07	.81	1.00	5.00
Belirsizlikten kaçınma	4.28	.62	1.80	5.00
Toplulukçuluk	3.53	.91	1.00	5.00
Uzun erimlilik	4.33	.50	3.00	5.00
Erillik	2.60	1.12	1.00	5.00
Kadın_yetkinlik	4.99	.84	2.40	6.00
Kadın_sevecenlik	5.31	.85	2.00	6.00
Erkek_yetkinlik	5.06	.79	2.40	6.00
Erkek_sevecenlik	4.59	1.35	1.00	6.00
TCRTÖ	1.77	.58	1.11	3.95

Kısaltmalar: TCRTÖ: Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği

Güç mesafesi değeri ile geleneksel cinsiyet rollerinin benimsenmesi pozitif yönde anlamlı olarak ilişkilidir, $r(270) = .34, p < .001$. Ancak ilgili değer ile hiçbir kalıpyargı arasında anlamlı bir ilişki elde edilmemiştir. Böylece ikinci hipotez (H.2) kısmen desteklenmiştir. Erillik değeri ile geleneksel cinsiyet rollerinin benimsenmesi pozitif yönde ilişkili bulunmuştur, $r(270) = .60, p < .001$. Bu değer kadını yetkin tanımlama ile negatif yönde ilişkili iken, $r(270) = -.13, p < .05$, erkeği yetkin tanımlama ile pozitif ilişkilidir, $r(270) = .12, p < .05$. Yine beklenilmeyen bir şekilde erkeğin sevecen tanımlanması ile erillik pozitif yönde ilişkili bulunmuştur, $r(270) = .14, p < .05$. Böylece üçüncü hipotez (H.3) de kısmen desteklenmiştir. Belirsizlikten kaçınma değeri ile kalıpyargılar ve tutum arasında herhangi bir anlamlı ilişki elde edilmemesi nedeniyle dördüncü hipotez (H.4) reddedilmiştir.

Tablo 2. Çalışmadaki Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	Güç mesafesi	Belirsizlikten kaçınma	Toplulukçuluk	Uzun erimlilik	Erillik	Kadın_yetkinlik	Kadın_sevecenlik	Erkek_yetkinlik	Erkek_sevecenlik	TCRTÖ
Güç mesafesi	-	.10	.14*	.04	.27***	-.05	-.06	-.09	.03	.34***
Belirsizlikten kaçınma		-	.27***	.26***	.01	.09	.10	.09	.08	-.10
Toplulukçuluk			-	.23***	.26***	-.01	.07	.03	.12*	.19***
Uzun erimlilik				-	.09	.11	.14*	.07	.02	-.09
Erillik					-	-.13*	-.01	.12*	.14*	.60***
Kadın_yetkinlik						-	.55***	.36***	.34***	-.24***
Kadın_sevecenlik							-	.29***	.40***	-.12
Erkek_yetkinlik								-	.49***	.06
Erkek_sevecenlik									-	.16**

Kısaltmalar: TCRTÖ: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği
Not. * $p \leq .05$, ** $p \leq .01$, *** $p \leq .001$

Değerler ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum arasındaki ilişkide cinsiyet kalıpyargılarının aracılık etkisi bulguları

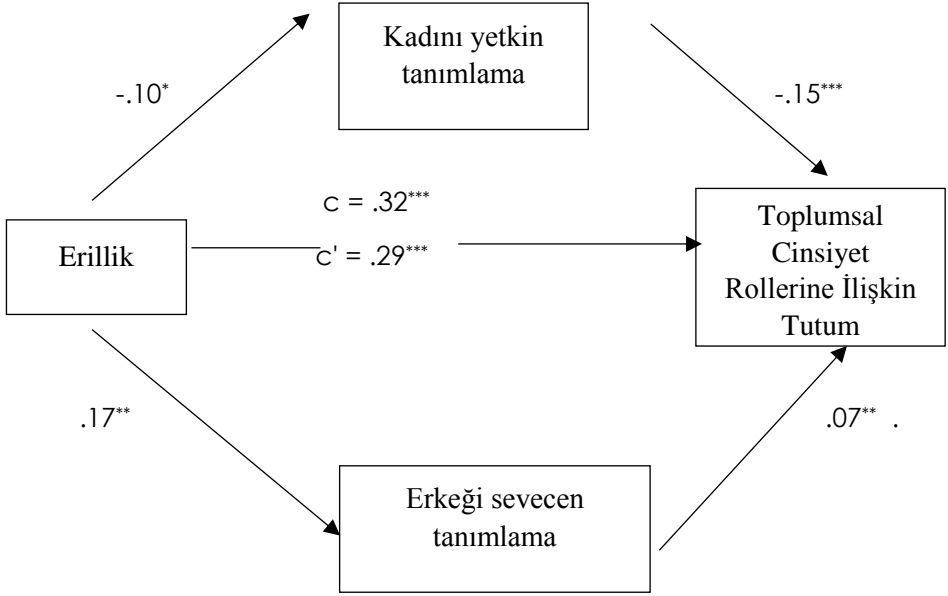
Korelasyon analizleri incelendiğinde, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumun yalnızca kadına yönelik yetkinlik kalıpyargısıyla negatif yönde ve erkeğe yönelik sevecenlik kalıpyargısıyla pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kalıpyargılardan her ikisi erillik değeriyle ilişkilidir (kadını yetkin tanımlamayla negatif, erkeği sevecen tanımlamayla pozitif ilişkilidir). Erkeğe yönelik sevecenlik kalıpyargısı ayrıca toplulukçuluk değeriyle pozitif ilişkilidir. İlgili bulgular doğrultusunda öncelikle erillik ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum arasındaki ilişkide kadını yetkinlik ve erkeği sevecenlik

kalıpyargısıyla tanımlamanın aracı etkisi sınanmıştır. Ardından ikinci bir modelde toplulukçuluk ile tutum arasındaki ilişkide erkeğe yönelik sevecenlik kalıpyargısının aracı etkisi test edilmiştir.

İlk modele ilişkin analiz sonuçlarına bakıldığında kurulan modelin anlamlı olduğu, erillik değerinin kadına yönelik yetkinlik ve erkeğe yönelik sevecenlik kalıpyargılarıyla birlikte cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma ait varyansın yaklaşık olarak %41'ini açıklayabildiği saptanmıştır [$F(3;267) = 61.93; p < .001, R^2 = .41$].

Erilliğin aracı değişkenler olmaksızın tek başına cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum üzerindeki toplam etkisi pozitif yönde anlamlıdır ($B = .32, t = 12.41, p < .001$). Şekil 1'de görüleceği üzere modele aracı değişkenlerin eklenmesi durumunda erilliğin tutum üzerindeki doğrudan etkisi anlamlılığını korumaktadır ($B = .29, t = 11.41, p < .001$). Araştırma modelindeki diğer yollar incelendiğinde erillik, kadını yetkin tanımlamayı negatif yönde ($B = -.10, t = -2.17, p < .05$) ve erkeği sevecen tanımlamayı pozitif yönde ($B = .17, t = 2.39, p < .01$) anlamlı olarak yordamaktadır. Bununla birlikte geleneksel tutum, kadını yetkin tanımlama tarafından negatif yönde ($B = -.15, t = -4.34, p < .001$) yordandır iken, erkeği sevecen tanımlama tarafından pozitif yönde ($B = .07, t = 2.99, p < .01$) yordanmaktadır. Erilliğin kadına yönelik yetkinlik kalıpyargısı aracılığıyla tutum üzerindeki dolaylı etkisi anlamlıdır ($B = .15, \%95 \text{ G.A} = [.002, .039]$). Benzer biçimde erilliğin erkeğe yönelik sevecenlik kalıpyargısı aracılığıyla tutuma dolaylı etkisi anlamlıdır ($B = .11, \%95 \text{ G.A} = [.002, .028]$). Erilliğin her iki kalıpyargı aracılığıyla tutum üzerindeki dolaylı etkisi anlamlıdır ($B = .27, \%95 \text{ G.A} = [.001, .051]$). İlgili bulgulardan hareketle, erillik değeri ile cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum arasındaki ilişkide kadına yönelik yetkinlik ve erkeğe yönelik sevecenlik kalıpyargılarının kısmi bir aracı rolü olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Şekil 1. Erillik ile Cinsiyet Rollerine İlişkin Geleneksel Tutum Arasındaki İlişkide Kadının Yetkinlik ve Erkeğin Sevecenlik Kalıpyargıları ile Tanımlanışının Aracı Rolü

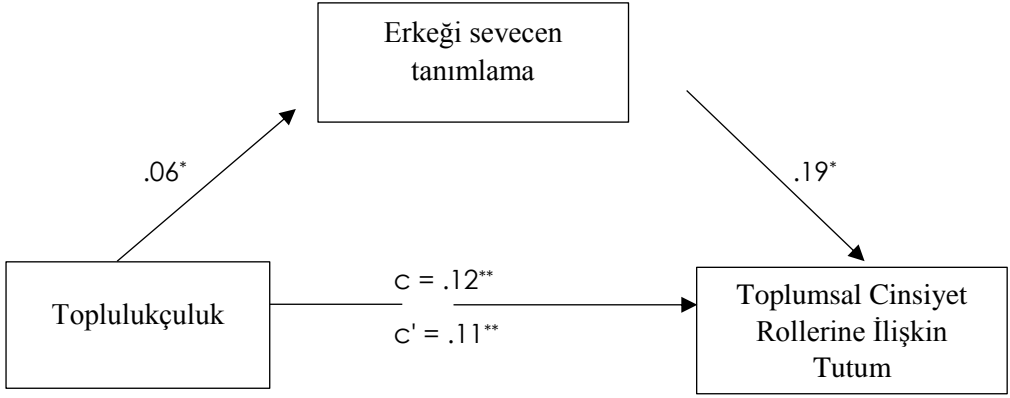

Not. *** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$, c = Toplam Etki, c' = Doğrudan Etki.

İkinci modelin sonuçlarına bakıldığında kurulan modelin anlamlı olduğu, toplulukçuluk değerinin erkeğe yönelik sevecenlik kalıpyargısıyla birlikte cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma ait varyansın yaklaşık olarak %6'sını açıklayabildiği saptanmıştır [F (1;269) = 4.21; $p < .05$, $R^2 = .06$].

Toplulukçuluğun tek başına cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum üzerindeki toplam etkisi pozitif yönde anlamlıdır ($B = .12$, $t = 3.14$, $p < .01$). Şekil 2'de görüleceği üzere modele aracı değişkenin eklenmesi durumunda toplulukçuluğun tutum üzerindeki doğrudan etkisi anlamlılığını korumaktadır ($B = .11$, $t = 2.86$, $p < .01$). Toplulukçuluk, erkeği sevecen tanımlamayı pozitif yönde ($B = .06$, $t = 2.05$, $p < .05$) anlamlı olarak yordamaktadır. Bununla birlikte geleneksel tutum, erkeği sevecen tanımlama tarafından pozitif yönde ($B = .19$, $t = 2.25$, $p < .01$) yordamaktadır. Toplulukçuluğun erkeğe yönelik sevecenlik kalıpyargısı aracılığıyla tutum üzerindeki dolaylı etkisi anlamlıdır ($B = .11$, %95 G.A = [.001, .031]). İlgili bulgulardan hareketle, toplulukçuluk değeri ile cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum arasındaki ilişkide erkeğe yönelik sevecenlik kalıpyargısının kısmi aracı rolü olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Şekil 2. Toplulukçuluk ile Cinsiyet Rollerine İlişkin Geleneksel Tutum Arasındaki İlişkide Erkeğin Sevecenlik Kalıpyargısıyla Tanımlanışının Aracı Rolü

Not. *** $p < .01$, * $p < .05$, c = Toplam Etki, c' = Doğrudan Etki.

Tartışma

Bireysel değerler, içinde bulunulan kültürden etkilenen, kalıpyargılar ve tutumlar gibi bilişsel inançları önemli ölçüde etkileyen unsurlardır (Hofstede, 2001: 14; Kuntz ve ark., 2015: 120). Değerlerin tutumlar üzerindeki etkisinde kalıpyargıların aracı rolü olduğunu işaret eden bulgular mevcuttur (Reyna ve ark., 2006: 116; Wölfe ve Foroutan, 2022: 47). Değerler ile tutumlar arasındaki ilişkide kalıpyargıların aracı rolü toplumsal cinsiyet bağlamında ilk kez bu çalışmada incelenmiştir. Bu açıdan mevcut çalışma, özgün bir araştırmadır. Daha açık bir ifadeyle, Hofstede'nin (2001: 351) tanımladığı beş temel değer ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum arasındaki ilişkide geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının aracı etkisi sınanmıştır. Kadınların yetkin tanımlanışındaki azalma ve sevecen tanımlanışlarındaki artışın yanı sıra erkeklerin yetkin tanımlanışlarındaki artış ve sevecen tanımlanışlarındaki azalma geleneksel cinsiyet kalıpyargılarının benimsenmesindeki artışı işaret etmektedir (Abele, 2003: 770; Cuddy ve ark., 2009: 21; Eckes, 2002: 104; Fiske ve ark., 2002: 893).

Çalışmada öncelikle değerlerin ortalamalarının ortanca değerden farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Türkiye, toplulukçuluk, dışlilik, güç mesafesi ve belirsizlikten kaçınma değerlerine yüksek düzeyde sahip olan bir ülkedir. Uzun ve kısa erimlilik açısından orta düzeydedir (bknz. Insights, 2018). Alandaki bulgularla uyumlu bir biçimde mevcut çalışmadaki katılımcıların toplulukçuluk ve belirsizlikten kaçınma düzeyleri ortanca değerden anlamlı olarak daha yüksek düzeyde elde edilmiştir. Ayrıca uzun erimlilik değerinin ortanca değerden

farklılaşmadığı saptanmıştır. Öte yandan şaşırtıcı bir şekilde, katılımcıların güç mesafesi değeri ortanca değerden daha düşük bulunurken, erillik değeri ortanca değerden farklılaşmamıştır. Alandaki bulgularla uyumsuz nitelikteki bu bulguların temel nedeni, çalışmanın örnekleminin yalnızca üniversite öğrencilerinden oluşması olabilir. Nitekim genç bireylerin orta ve geç yetişkinlerle kıyaslandığında daha eşitlikçi değerlere sahip olduğu bilinmektedir (Cummings, 1982: 29; Goldscheider, Goldscheider ve Bernhardt, 2011: 78; Esteve, Schwartz, Van Bavel, Permanyer, Klesment ve Garcia, 2016: 5). Özellikle eşitlikçilik karşıtı bir değer olan güç mesafesinin üniversite öğrencilerinde düşük düzeyde olması mantıklı gözükmektedir.

Değerlerin cinsiyet kalıpyargılarıyla ve geleneksel tutumla ilişkisine dair çalışmanın beklentilerini büyük ölçüde karşılayan bulgular elde edilmiştir. Özellikle gruplararası eşitsizliğin benimsenmesiyle doğrudan ilintili olan güç mesafesi, toplulukçuluk ve erillik değerlerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumla güçlü pozitif ilişkilere sahip olduğu görülmüştür. Erillik değeri, kadını yetkin tanımlama ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Toplulukçuluk ve erillik değerlerinin erkeğin sevecen tanımlanışıyla negatif yönde ilişkili olması beklenmekle birlikte, pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Beklenilmeyen yöndeki bu bulguların olası nedenleri ilerleyen paragraflarda detaylı olarak tartışılmıştır.

İleri düzeyli analizlerde değerler ile cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum arasındaki ilişkide kalıpyargıların aracı rolü incelenmiştir. Analizler sonucunda özellikle erillik ve toplulukçuluk değerlerinin geleneksel tutum üzerinde önemli bir yordayıcı gücü olduğu ve bu ilişkide cinsiyet kalıpyargılarının aracı rolü olduğu saptanmıştır. Buna göre toplulukçuluk değerinin benimsenmesi, erkeğin sevecen tanımlanması üzerinde pozitif bir yordayıcı etki göstererek geleneksel tutumdaki artışı yordamıştır. İlgili bulgular, kültürümüzde sevecenlik kalıpyargısının yetkinlik kalıpyargısıyla bağlantılı olabileceğini işaret etmektedir. Alanyazındaki çalışmalar sevecenlik ve yetkinlik kalıpyargıları arasındaki ilişkinin yönü hakkında tutarlı bulgular üretememiştir. Çalışmaların bazılarında, çeşitli sosyal grupların üyelerine yönelik yetkinlik ve sevecenlik kalıpyargıları arasında negatif yönde ilişkiler elde edilmiştir (Eckes, 2002: 108; Fiske, Cuddy ve Glick, 2007: 79; Wade ve Brewer, 2006: 759). Ancak diğer bazı çalışmalarda iki kalıpyargı boyutu arasında pozitif yönlü ilişkiler saptanmıştır (Bye, Herrebrøden, Hjetland, Røyset ve Westby, 2014: 472; Durante, Fiske, Kervyn, Cuddy, Akande, Adetoun ve diğerleri, 2013: 732).

İki grup çalışma arasındaki tutarsız bulguların nedeninin kültürler arası farklılıklardan kaynaklanıyor olması olasıdır. Kalıpyargılar arasında negatif yönde ilişkilerin elde edildiği grupta yer alan çalışmalardan ikisinde ağırlıklı olarak Amerika'daki yerli katılımcılardan veri toplanmıştır (Fiske ve ark., 79; Wade ve Brewer, 2006: 759). Diğer

çalışmanın katılımcılarının çoğunu Almanya'daki yerli katılımcılar oluşturmuştur (Eckes, 2002: 108). Söz konusu bu ülkeler, bireycilik düzeyi yüksek olan ve tipik bireyci kültür olarak adlandırılan ülkelerdir (Sigal, Gibbs, Goodrich, Rashid, Anjum ve diğerleri, 2005: 203). Kalıpyargılar arasında pozitif ilişkilerin elde edildiği çalışmalardan birisinin örnekleme, toplulukçu (örn., Asya ülkeleri) ve bireyci (örn. Amerika) olarak sınıflandırılan (Markus ve Kitayama, 1991: 240) çeşitli kültürden bireylerden oluşmuştur (Durante ve ark., 2013: 732). Diğer çalışmada ise ağırlıklı olarak Norveçli katılımcılar yer almıştır (Bye ve ark., 2014: 472) ve Norveç, bireycilik ile toplulukçuluk skalasının ortalarında yer alan bir ülkedir (Warner-Søderholm, 2012: 5). Mevcut çalışmada da hem kadına hem de erkeğe yönelik kalıpyargılardan yetkinlik ve sevecenlik arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, toplulukçuluk değeri ile erkeğin sevecen tanımlanması pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Aktarılan bulgulardan ve Türkiye'nin toplulukçuluk düzeyi yüksek olduğu bilgisinden (Caffaro, Ferraris ve Schmidt, 2014: 296) hareketle, toplulukçuluk düzeyi yüksek olan kültürlerde sevecenlik ve yetkinlik kalıpyargılarının birbirleriyle ilintili kalıpyargılar olarak değerlendirildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim toplumların toplulukçuluk düzeyi arttıkça sevecenlikle ve yetkinlikle ilintili özelliklerin birbiriyle benzer tanımlanmasının arttığını gösteren bir çalışma bulgusu mevcuttur (Cuddy, Wolf, Glick, Crotty, Chong ve Norton, 2015: 629).

Bir diğer aracı değişken analizinde erillik değerinin benimsenmesi arttıkça kadının yetkin tanımlanışının azaldığı ve erkeğin sevecen tanımlanışının arttığı, bu kalıpyargıların benimsenmesi arttıkça ise geleneksel tutumun arttığı bulunmuştur. Erillik ve kalıpyargıların yordayıcı gücünün incelendiği bu modelin geleneksel tutuma ait varyansın yarıya yakınına açıklaması ilgi çekicidir. Bu nedenle erillik değerinin benimsenışinin cinsiyetçi tutumlara sahip olma üzerinde önemli bir rolü olduğu sonucuna varılmaktadır. Erillik değerinden alınan yüksek puan, başarıya, statüye ve güce verilen yüksek önemi ve de cinsiyet rollerine bağlı oluşu işaret etmektedir (Hofstede, 1983: 60). Dolayısıyla erillik değerindeki artışa bağlı olarak kadının yetkin tanımlanışının azalması ve bu tanımlama azaldıkça geleneksel rollere ilişkin tutumların artması beklenen bir bulgudur. Ancak erillik değerinin erkeğin hem yetkin hem de sevecen tanımlanması ile pozitif ilişkili bulunması ve erillik ile geleneksel tutum arasındaki ilişkide erkeğin sevecen tanımlanışının aracı rolünün elde edilmesi dikkat çekicidir. İlgili bulgular doğrultusunda, ülkemiz gibi toplulukçuluk düzeyi yüksek olan ülkelerde erkeği hem yetkin hem de sevecen tanımlamanın erkeğin avantajlı toplumsal statüsüne katkı sağlayan bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü erillik değerine verilen önem, temel olarak statüye önem vermekle karakterizdir. İlgili bilgilerden hareketle, sevecenlik ve yetkinlik özelliklerinin "statü" kavramıyla ne ölçüde ilintili

değerlendirildiğinin gelecekteki çalışmalarda incelenmesi gerekli gözükmektedir.

Erillik ve toplulukçuluk değerleri ile geleneksel tutum arasındaki ilişkide kalıpyargıların aracı etkisinin sınındığı modellerde değerlerin geleneksel tutum üzerindeki etkisi, kalıpyargıların aracı değişken olması durumunda anlamlılığını korumuştur. Bu açıdan değerlerin tutumlar üzerinde önemli bir belirleyici rolü olduğunu savunan araştırmacıların önerilerini (Augoustinos ve ark., 2014: 173; Esses ve ark., 1993: 146; Platow ve ark., 2019: 19) destekleyici sonuçlar elde edilmiştir. Bunun yanı sıra mevcut çalışmadaki söz konusu bulgu, kalıpyargılarla kıyaslandığında değerlerin tutumların daha güçlü bir yordayıcısı olduğunu gösteren çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur (Haddock ve Zanna, 1999: 81; Haddock ve ark., 1993: 1110; 1994: 91). Değer kuramcılarının göre kültürel ve bireysel değerler, zaman içinde kolaylıkla değişmeyen dirençli yapılardır (Hitlin ve Piliavin, 2004: 376). Belirli zaman aralıklarıyla bireysel değerlerin ölçümlendiği pek çok boylamsal çalışmada, sahip olunan değerlerin zaman içerisinde tutarlılık gösterdiği ortaya koyulmuştur (Bardi, Lee, Hofmann-Towfigh ve Soutar, 2009: 919, Schwartz, 2005: 7; Vecchione, Schwartz, Davidov, Cieciuch, Alessandri ve Marsicano, 2020: 457). Değerlerin kalıcılığı ve tutumlar üzerindeki temel rolü göz önünde bulundurulduğunda, tutum çalışmaları gerçekleştiren araştırmacıların çalışmalarında bireysel değerlere yer vermesi gerekli gözükmektedir.

Mevcut çalışmada enlemesine-kesitsel bir desen kullanılmıştır ve çalışma örneklemini -ağırlıklı olarak Doğu Anadolu Bölgesindeki ve çoğunluğu kadın olan- üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Çalışmanın genellenebilirliğini artırmak adına Türkiye'nin farklı bölgelerinden, eşit cinsiyet dağılımlı ve çeşitli yaş aralığından örneklerle mevcut araştırmadaki değişkenlerin gelecekteki çalışmalarda incelenmesi gerekli gözükmektedir. Mevcut çalışmanın verilerinin çevrimiçi olarak toplanmış olması çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Bu sınırlılığın ilk nedeni, okur-yazarlık düzeyi görece yüksek katılımcılara ulaşılmış olmasının yarattığı genellenebilirlik sorunudur. İkincisi, alanyazında tutumun çevrimiçi anket yoluyla ölçümlendiği çok sayıda çalışma olmakla birlikte (örn., Haim ve Maurus, 2021: 7; Hannover, Gubernath, Schultze ve Zander, 2018: 8; Puspitasari, Garnisa, Sinuraya ve Witriani, 2020: 846), katılımcıların veri toplama koşullarının kontrol edilememiş olması karıştırıcı değişkenlerin var olma ihtimalini artıran bir durumdur.

Çalışmanın sınırlılıklarına rağmen mevcut çalışmada özetle, değerlerin cinsiyetçi tutumlar üzerinde önemli bir yordayıcı etkisi olduğu ve bu ilişkide cinsiyet kalıpyargılarının aracı rolünün yanı sıra kültürün etkisinin göz önünde bulundurulması gerektiği ortaya koyulmuştur. Çalışma bulgularının toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlar hakkında literatüre katkı sağlamasının yanı sıra sosyal yaşama

dair çıkarımda bulunma açısından da faydalı olduğu düşünülmektedir. Buna göre mevcut cinsiyetçi tutumların ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesinde bireylerin sahip olduğu değerler ve cinsiyet kalıpyargıları hakkında farkındalık sağlanması gerekli görülmektedir. Örneğin, özellikle ülkemiz gibi, toplulukçuluk düzeyi yüksek olan kültürlerde erillik değeri olarak nitelendirilen güç, statü gibi özelliklere yüksek düzeyde önem veren bireyler yetiştirmenin cinsiyetçi tutumları benimseyen bir toplum yaratma ihtimaline neden olduğuna dair toplumu bilinçlendirici eğitimlerin sunulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Yine benzer biçimde cinsiyet kalıpyargılarının neler olduğunun farkında olan ebeveynlerin cinsiyetçi tutumlarının düşük düzeyde olması ve bu ebeveynler tarafından yetiştirilen bireylerin cinsiyetler arasındaki sosyal statü eşitliğini savunması beklenecektir. Böylece kadınların erkeklerden görece daha dezavantajlı olan toplumsal statüsünde bir gelişme mümkün olabilecektir. Ayrıca, cinsiyetçi tutumların yordayıcıları hakkında mevcut çalışmadan elde edilen bulguların cinsiyet eşitliğini sağlamaya dönük olarak gelecekte gerçekleştirilen çalışmalara katkı sağlama ihtimali bulunmaktadır.

Kaynakça

- Abele, A. E. (2003). The dynamics of masculine-agentive and feminine-communal traits: findings from a prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology, 85*(4), 768-776, <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.4.768>.
- Ahn, N. Y., & Cunningham, G. B. (2017). Cultural values and gender equity on national Olympic committee boards. *International Journal of Exercise Science, 10*(6), 857-874.
- Aktan, T., & Bilim, G. (2016). Kadınlara yönelik kalıpyargıların içerikleri: Kalıpyargı İçeriği Modeli çerçevesinde bir inceleme. *Nesne Psikoloji Dergisi, 4*(8), 147-182, <https://doi.org/10.7816/nesne-04-08-01>.
- Ashmore, R. D., Del Boca, F. K., & Bilder, S. M. (1995). Construction and validation of the Gender Attitude Inventory, a structured inventory to assess multiple dimensions of gender attitudes. *Sex Roles, 32*(11), 753-785.
- Augoustinos, M., & Walker, I. (1998). The construction of stereotypes within social psychology: From social cognition to ideology. *Theory & Psychology, 8*(5), 629-652, <https://doi.org/10.1177/0959354398085003>.
- Augoustinos, M., Walker, I., & Donaghue N. (2014). *Social cognition: An integrated introduction*, Sage Publishing.

- Bardi, A., Lee, J. A., Hofmann-Towfigh, N., & Soutar, G. (2009). The structure of intraindividual value change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(5), 913–929. <https://doi.org/10.1037/a0016617>.
- Binder, C. C. (2019). Redistribution and the individualism–collectivism dimension of culture. *Social Indicators Research*, 142(3), 1175–1192. <https://doi.org/10.1007/s11205-018-1964-6>.
- Brannon, L. (2011). *Gender: psychological perspectives*. Routledge.
- Brescoll, V. L., & Uhlmann, E. L. (2005). Attitudes toward traditional and nontraditional parents. *Psychology of Women Quarterly*, 29(4), 436–445. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2005.00244.x>.
- Broverman, I. K., Vogel, S. R., Broverman, D. M., Clarkson, F. E., & Rosenkrantz, P. S. (1972). Sex-role stereotypes: A current appraisal. *Journal of Social Issues*, 28(2), 59–78. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1972.tb00018.x>.
- Bye, H. H., Herrebrøden, H., Hjetland, G. J., Røyset, G. Ø., & Westby, L. L. (2014). Stereotypes of Norwegian social groups. *Scandinavian Journal of Psychology*, 55(5), 469–476. <https://doi.org/10.1111/sjop.12141>.
- Caffaro, F., Ferraris, F., & Schmidt, S. (2014). Gender differences in the perception of honour killing in individualist versus collectivistic cultures: Comparison between Italy and Turkey. *Sex Roles*, 71(9), 296–318.
- Cuddy, A. J., Fiske, S. T., Kwan, V. S., Glick, P., Demoulin, S., Leyens, J. P., ... & Ziegler, R. (2009). Stereotype content model across cultures: Towards universal similarities and some differences. *British Journal of Social Psychology*, 48(1), 1–33. <https://doi.org/10.1348/014466608X314935>.
- Cuddy, A. J., Wolf, E. B., Glick, P., Crotty, S., Chong, J., & Norton, M. I. (2015). Men as cultural ideals: Cultural values moderate gender stereotype content. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(4), 622–635. <http://dx.doi.org/10.1037/pspi0000027>.
- Cummings, W. K. (1982). The egalitarian transformation of postwar Japanese education. *Comparative Education Review*, 26(1), 16–35.
- Désert, M., & Leyens, J. P. (2006). Social comparisons across cultures I: Gender stereotypes in high and low power. Guimond S. (Eds.). In

Social comparison and social psychology: Understanding cognition, intergroup relations, and culture. Cambridge University Press.

- DeWall, C. N., Altermatt, T. W., & Thompson, H. (2005). Understanding the structure of stereotypes of women: Virtue and agency as dimensions distinguishing female subgroups. *Psychology of Women Quarterly, 29*(4), 396-405, <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2005.00239.x>.
- Dion, K. L. (2003). Prejudice, racism, and discrimination. Millon, T., & Lerner, M. J. (Eds.) In *Handbook of psychology- Volume 5 Personality and social psychology*. John Wiley & Sons.
- Durante, F., Fiske, S. T., Kervyn, N., Cuddy, A. J., Akande, A., Adetoun, B. E., ... & Storari, C. C. (2013). Nations' income inequality predicts ambivalence in stereotype content: How societies mind the gap. *British Journal of Social Psychology, 52*(4), 726-746, <https://doi.org/10.1111/bjso.12005>.
- Eagly, A. H., & Mladinic, A. (1989). Gender stereotypes and attitudes toward women and men. *Personality and Social Psychology Bulletin, 15*(4), 543-558, <https://doi.org/10.1177/0146167289154008>.
- Eckes, T. (2002). Paternalistic and envious gender stereotypes: Testing predictions from the stereotype content model. *Sex Roles, 47*(3), 99-114, <https://doi.org/0.1023/A:1021020920715>.
- Esses, V. M., Haddock, G., & Zanna, M. P. (1993). Values, stereotypes, and emotions as determinants of intergroup attitudes. In *Affect, cognition and stereotyping* (pp. 137-166). Academic Press.
- Esteve, A., Schwartz, C. R., Van Bavel, J., Permanyer, I., Klesment, M., & Garcia, J. (2016). The end of hypergamy: Global trends and implications. *Population and Development Review, 42*(4), 615-625, <https://doi.org/10.1111/padr.12012>.
- Fakher, K. N. (2018). Cultural values and marital satisfaction: do collectivism and gender role orientation affect marital satisfaction among Palestinian couples. *International Journal of Indian Psychology, 6*(2), 74-97, <https://doi.org/10.25215/0602.009>.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P. ve Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology, 82*(6), 878-902, <https://doi.org/10.1037//0022-3514.82.6.878>.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., & Glick, P. (2007). Universal dimensions of

- social cognition: Warmth and competence. *Trends in Cognitive Sciences*, 11(2), 77-83, <https://doi.org/10.1016/j.tics.2006.11.005>.
- Fiske, S. T., Xu, J., Cuddy, A. C., & Glick, P. (1999). (Dis) respecting versus (dis) liking: Status and interdependence predict ambivalent stereotypes of competence and warmth. *Journal of Social Issues*, 55(3), 473-489, <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00128>.
- Goldscheider, F., Goldscheider, C., & Bernhardt, E. M. (2011). Creating egalitarian families among the adult children of Turkish- and Polish-origin immigrants in Sweden. *International Migration Review*, 45(1), 68-88, <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2010.00839.x>.
- Haddock, G., & Zanna, M. P. (1999). Cognition, affect, and the prediction of social attitudes. *European Review of Social Psychology*, 10(1), 75-99, <https://doi.org/10.1080/14792779943000026>.
- Haddock, G., Zanna, M. P., & Esses, V. M. (1993). Assessing the structure of prejudicial attitudes: The case of attitudes toward homosexuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(6), 1105-1118.
- Haddock, G., Zanna, M. P., & Esses, V. M. (1994). The (limited) role of trait-laden stereotypes in predicting attitudes toward Native peoples. *British Journal of Social Psychology*, 33(1), 83-106, <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1994.tb01012.x>.
- Haim, M., & Maurus, K. (2021). Stereotypes and sexism? Effects of gender, topic, and user comments on journalists' credibility, 1-20, *Journalism*, <https://doi.org/10.1177/146488492110639>.
- Hannover, B., Gubernath, J., Schultze, M., & Zander, L. (2018). Religiosity, religious fundamentalism, and ambivalent sexism toward girls and women among adolescents and young adults living in Germany. *Frontiers in Psychology*, 9, 1-17, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02399>.
- Hayes, A. F. (2018). Partial, conditional, and moderated moderated mediation: Quantification, inference, and interpretation. *Communication Monographs*, 85(1), 4-40, <https://doi.org/10.1080/03637751.2017.1352100>.
- Heilman, M. E., & Okimoto, T. G. (2007). Why are women penalized for success at male tasks?: the implied communality deficit. *Journal of Applied Psychology*, 92(1), 81-92, <https://doi.org/10.1037/0021-9010.92.1.81>.

- Hitlin, S., & Piliavin, J.A. (2004). Values: Reviving a dormant concept. *Annual Review of Sociology*, 30, 359-393, <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.30.012703.110640>.
- Hofstede, G. (1983). The cultural relativity of organizational practices and theories. *Journal of International Business Studies*, 14(2), 75-89.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Sage publications.
- Insights, H. (2018). Culture Compass: Find Your Way Across Cultures. Web: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/turkey/> 19 Haziran.
- Insko, C. A., & Schopler, J. (1967). Triadic consistency: A statement of affective-cognitive-conative consistency. *Psychological Review*, 74(5), 361-376, <https://doi.org/10.1037/h0020278>.
- Joffe, H., & Staerklé, C. (2007). The centrality of the self-control ethos in western aspersions regarding outgroups: A social representational approach to stereotype content. *Culture & Psychology*, 13(4), 395-418, <https://doi.org/10.1177/1354067X07082750>.
- Kervyn, N., Yzerbyt, V., & Judd, C. M. (2010). Compensation between warmth and competence: Antecedents and consequences of a negative relation between the two fundamental dimensions of social perception. *European Review of Social Psychology*, 21(1), 155-187, <https://doi.org/10.1080/13546805.2010.517997>.
- Kaasa, A. (2021). Merging Hofstede, Schwartz, and Inglehart into a single system. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 52(4), 339-353, <https://doi.org/10.1177/00220221211011244>.
- Kuntz, A., Davidov, E., Schwartz, S. H., & Schmidt, P. (2015). Human values, legal regulation, and approval of homosexuality in Europe: A cross-country comparison. *European Journal of Social Psychology*, 45(1), 120-134, <https://doi.org/10.1002/ejsp.2068>.
- Lee, I. C., Hu, F., & Li, W. Q. (2020). Cultural factors facilitating or inhibiting the support for traditional household gender roles. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 51(5), 333-352, <https://doi.org/10.1177/0022022120929089>.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253, <https://doi.org/10.1037/0033-295X.98.2.224>.

- Moya, M., Poeschl, G., Glick, P., Paez, D., & Sedano, F. I. (2005). Sexisme, masculinité-féminité et facteurs culturels. *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 18(1-2), 141-167.
- Odenweller, K. G., & Rittenour, C. E. (2017). Stereotypes of stay-at-home and working mothers. *Southern Communication Journal*, 82(2), 57-72, <https://doi.org/10.1080/1041794X.2017.1287214>.
- Okimoto, T. G., & Heilman, M. E. (2012). The "bad parent" assumption: How gender stereotypes affect reactions to working mothers. *Journal of Social Issues*, 68(4), 704-724, <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2012.01772.x>.
- Parboteeah, K. P., Hoegl, M., & Cullen, J. B. (2008). Managers' gender role attitudes: A country institutional profile approach. *Journal of International Business Studies*, 39(5), 795-813.
- Platow, M. J., Van Rooy, D., Augoustinos, M., Spears, R., Bar Tal, D., & Grace, D. M. (2019). Prejudice is about collective values, not a biased psychological system. *New Zealand Journal of Psychology*, 47(1), 15-22.
- Puspitasari, I. M., Garnisa, I. T., Sinuraya, R. K., & Witriani, W. (2020). Perceptions, knowledge, and attitude toward mental health disorders and their treatment among students in an Indonesian University. *Psychology Research and Behavior Management*, 845-854, 13, <https://doi.org/10.2147/PRBM.S274337>.
- Reyna, C., Henry, P. J., Korfmacher, W., & Tucker, A. (2006). Examining the principles in principled conservatism: The role of responsibility stereotypes as cues for deservingness in racial policy decisions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(1), 109-128, <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.1.109>.
- Rosenkrantz, P., Vogel, S., Bee, H., Broverman, I., & Broverman, D. M. (1968). Sex-role stereotypes and self-concepts in college students. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 32(3), 287-295, <https://doi.org/10.1037/h0025909>.
- Rudman, L. A., Greenwald, A. G., & McGhee, D. E. (2001). Implicit self-concept and evaluative implicit gender stereotypes: Self and ingroup share desirable traits. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(9), 1164-1178, <https://doi.org/10.1177/0146167201279009>.
- Saylık, A. (2019). Hofstede'nin kültür boyutları ölçeğinin Türkçeye uyarlanması; geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(3), 1860-1881.

- Schneider, D. J. (2004). *The psychology of stereotyping*, Guilford Press.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. M. Zanna (Eds.), In *Advances in experimental social psychology volume 25*: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (2005). Robustness and fruitfulness of a theory of universals in individual values. Tamayo & J. Porto (Eds.), In *Values and work*. Brasilia: Editora Universidade de Brasilia.
- Schwartz, S. H., & Sagie, G. (2000). Value consensus and importance: A cross-national study. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 31(4), 465-497, <https://doi.org/10.1177/0022022100031004003>.
- Sigal, J., Gibbs, M. S., Goodrich, C., Rashid, T., Anjum, A., Hsu, D., ... & Pan, W. K. (2005). Cross-cultural reactions to academic sexual harassment: Effects of individualist vs. collectivist culture and gender of participants. *Sex Roles*, 52, 201-215.
- Spence, J. T., Helmreich, R., & Stapp, J. (1975). Ratings of self and peers on sex role attributes and their relation to self-esteem and conceptions of masculinity and femininity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(1), 29-39, <https://doi.org/10.1037/h0076857>.
- Vecchione, M., Schwartz, S. H., Davidov, E., Cieciuch, J., Alessandri, G., & Marsicano, G. (2020). Stability and change of basic personal values in early adolescence: A 2-year longitudinal study. *Journal of Personality*, 88, 447-463. <https://doi.org/10.1111/jopy.12502>.
- Wade, M. L., & Brewer, M. B. (2006). The structure of female subgroups: An exploration of ambivalent stereotypes. *Sex Roles*, 54, 753-765.
- Warner-Søderholm, G. (2012). Culture matters: Norwegian cultural identity within a Scandinavian context. *Sage Open*, 2(4), 1-12, 2158244012471350.
- Wölfer, R., & Foroutan, N. (2022). Plurality resistance: Effects on intergroup relations and the mediating role of stereotypes. *International Journal of Intercultural Relations*, 87, 42-50, <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2022.01.005>.
- Yoo, B., Donthu, N., & Lenartowicz, T. (2011). Measuring Hofstede's five dimensions of cultural values at the individual level: Development and validation of CVSCALE. *Journal of International Consumer Marketing*, 23(3-4), 193-210,

<https://doi.org/10.1080/08961530.2011.578059>.

Zeyneloğlu, S., & Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin geliřtirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 40(2), 409-420.